

ادبیات فارسی در چین

در این نوشتار، به شناساندن آثاری که از زبان و ادبیات فارسی در سدهٔ معاصر، به زبان چینی برگردانده شده است می‌پردازم. از آن جا که ایران و چین از دیرباز روابطی بسیار گسترده داشته‌اند، امروز نیز در روند این داد و ستدهای فرهنگی قرار دارند و روابط دو کشور در سطوح سیاسی و اقتصادی، «فرهنگ» و «تداخل فرهنگی» را نیز در بر می‌گیرد. بدین دلیل است که کار ترجمهٔ آثار ادبی و فرهنگی ایران به ویژه در چندین سالهٔ گذشته، بسیار گسترش یافته است. یادآوری این نکته نیز لازم است که برخی از این آثار به وسیلهٔ ایران‌شناسان چین که با زبان فارسی آشنایی کامل دارند، مستقیماً از زبان فارسی به چینی برگردانده شده و برخی دیگر نیز به واسطه، از زبانهای بیگانه مانند انگلیسی یا روسی به چینی ترجمه شده است. نیز گروهی از این آثار که با پسند و ذوق مردم چین هماهنگی بیشتری داشته است - مانند رباعیات خیام - چندین بار و به وسیلهٔ چندین تن برگردانده و منتشر گردیده است که به آن خواهیم پرداخت.

نکتهٔ دیگر که بسیار شایان نگرش است این است که بسیاری از متنهای ادبی فارسی، مانند بوستان و گلستان سعدی، دیوان حافظ، مثنوی شریف و شرح چلبی بر مثنوی، تفسیر حسینی، برخی از رساله‌های دینی فارسی، اشعة‌اللمعات جامی منهج‌الطلب محمدبن حکیم‌الزینبی (دستور قدیمی زبان فارسی)، هم اکنون مرتب و مکرر در مراکز مسلمانان چین و فارسی‌دان چین، به زبان اصلی فارسی چاپ می‌شود و بسیار پرفروش است. زیرا مسلمانان چین، عموماً در مدارس دینی و «معهد»ها، و یا به صورت خصوصی، زبان فارسی را به عنوان یک زبان اصلی و مهم می‌آموزند. از اینرو که اسلام، اصولاً با زبان فارسی به چین رفته است که فرمودهٔ شیخ سعدی را در گلستان فرایاد می‌آورد که گفت: «به جامع کاشغر در آمدم، پسری دیدم نحوی، گفت

郁金香集

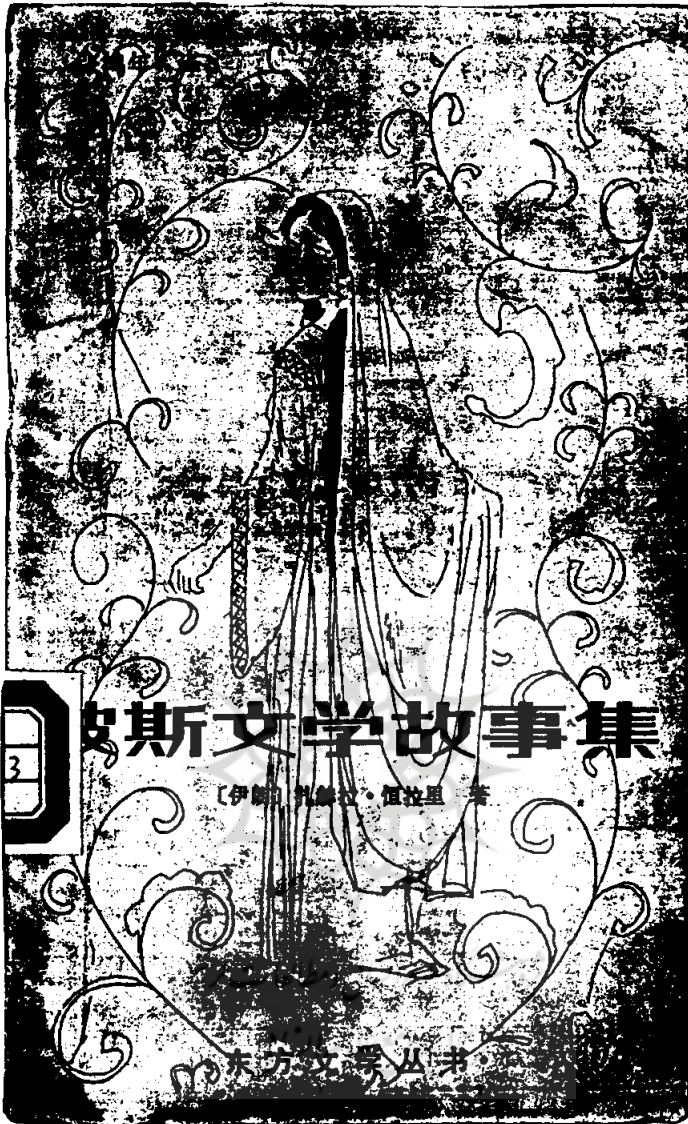
波斯古典诗选

潘庆龄编

● روی جلد کتاب باغ لاله، گردآوری و ترجمه پان چین

از سخنان سعدی چه داری؟! که غالب اشعار در این زمین به زبان پارسی است». اساساً، اهمیت زبان و ادبیات فارسی در چین، چنان است که از سال گذشته (۱۹۹۱ م.)، ادبیات فارسی به عنوان یکی از واحدهای رسمی دانشگاههای سراسر چین و شبکه تلویزیون دانشگاهی این سرزمین درآمد و به همین مناسبت کمیسیون تدریس ادبیات شرقی در چین، سمیناری را با شرکت کلیه استادان و مدرسان زبان و ادبیات فارسی سراسر چین، در دانشگاه تربیت معلم پکن تشکیل داد که در این گردهمایی، نزدیک به صد نفر از استادان چینی زبان و

● روی جلد ترجمهٔ چینی کتاب داستانهای دل‌انگیز ادبیات فارسی ترجمهٔ جان هون نین

ادبیات فارسی و گروهی از شخصیت‌های برجسته فرهنگی و نویسندگان و پژوهشگران چینی شرکت کرده بودند و سخنرانی‌های جالبی در بارهٔ ادب و زبان فارسی ایراد کردند و نیز برگردان شعرهایی از شاعران معاصر ایران، همچون نیما، اخوان ثالث، م. سرشک، سهراب سپهری و دکتر فخرالدین مزارعی و دیگران در این گردهمایی خوانده شد، که مجموعهٔ سخنرانی‌های این سمینار نیز از سوی دانشگاه تربیت معلم چین آمادهٔ چاپ گردیده است.

از نخستین کتابهایی که در قرن اخیر به زبان چینی ترجمه شده است، و باعیات خیام است که نخستین ترجمهٔ آن در سال ۱۹۲۴ م. (چاپ اول) به وسیلهٔ «گوموزو»، شاعر بزرگ معاصر چین

(۱۹۷۸ - ۱۸۹۲) انجام گرفت. «گوموزو» بنیانگذار شعر نوی چین است که بسیار هم بلندآوازه است و ترجمه این اثر، تأثیری بسیار ژرف در ادبیات نوین چین بر جای نهاد و بسیار توجه محافل ادبی چین را به خیام برانگیخت. این ترجمه، از زبان انگلیسی به چینی صورت گرفته است. در برابر این قدیمی‌ترین اثر ترجمه، تازه‌ترین ترجمه‌ای که از رباعیات خیام انجام گرفته، ترجمه‌ای است که «جان هون‌نین» استاد زبان و ادبیات فارسی دانشگاه پکن مستقیماً از زبان فارسی به شعر چینی برگردانده است و شامل ترجمه کلیه رباعیات خیام بر اساس چاپهای مشهور است. این کتاب همراه با چهار تصویر اثر «جان شویی» نقاش - که از مشهورترین گرافیک‌های چین نیز است - همراه است و نکته قابل توجه آن است که جان شویی - این صورتگر نقاش چین - پس از خواندن ترجمه اشعار خیام، برداشتهای خود را از اندیشه این شاعر جهانی، تصویر کرده که در این کتاب به چاپ آمده است و چند مجلس مینیاتور از رضا عباسی و استاد فرشچیان و نیز قطعه خطی از میرزا غلامرضا اصفهانی خوشنویس بزرگ تاریخ ایران که یک رباعی از خیام را خوشنویسی کرده است زینت بخش این اثر است. قطعه خطی هم از استاد سونگ خوشنویس چینی که تحت تأثیر گوهر هنری خط میرزا غلامرضا، ترجمه چینی همان مضمون را نوشته و به میرزا غلامرضا پیشکش کرده، در این کتاب چاپ گردیده است.

آقای دکتر مظفر بختیار استاد محترم دانشگاه تهران در مقاله‌ای که در این کتاب در باره خیام نگاشته‌اند و ترجمه چینی آن به وسیله پروفیسور جان هون‌نین انجام گرفته، جستاری را در باره ترجمه‌های گوناگون رباعیات خیام به زبان چینی، به دست داده‌اند. بر پایه بررسی ایشان تاکنون رباعیات خیام توسط ۲۳ نفر مترجم، از زبانهای فارسی و بیگانه، به گونه کامل یا برگزیده، به زبان چینی ترجمه شده است که از این نظر، هیچ اثر ادبی خارجی در چین و دیگر سرزمینهای چینی زبان و چینی‌دان - مانند هنگ کنگ، تایوان و... - چنین به صورت متعدد ترجمه و مورد استقبال قرار نگرفته است.

اینک به کوتاهی به شناساندن دیگر آثار برگردانده شده از زبان و ادبیات فارسی به چینی می‌پردازیم با ذکر این نکته که این کتابشناسی، آثاری را که در دیگر سرزمینهای چینی زبان انتشار یافته‌اند در بر نمی‌گیرد و تنها شامل کتابهایی است که تا بهار ۱۳۷۱ - ۱۹۹۲ در جمهوری خلق چین انتشار یافته‌اند:

- ۱- رباعیات خیام، ترجمه گوموزو، انتشارات ادبیات خارجی پکن ۱۹۲۴، چاپ اول (از زبان انگلیسی). این کتاب تاکنون چاپهای متعدد شده است و اینک نیز نایاب است.
- ۲- گلستان سعدی، ترجمه وانگ جین‌جایی،^۱ انتشارات اسلامی چین، پکن، ۱۹۴۷، (از زبان انگلیسی).
- ۳- گلستان سعدی، ترجمه شویی جیان‌فو،^۲ انتشارات ادبیات خارجی، پکن، ۱۹۵۸، (از زبان انگلیسی).
- ۴- برگزیده‌هایی از داستانهای کوتاه فارسی، ترجمه پان چین‌لین،^۳ انتشارات ادبیات مردم، پکن، ۱۹۵۸ (از زبانهای روسی و انگلیسی).
- ۵- منتخبات آثار صادق هدایت، ترجمه پان چین‌لین، انتشارات ادبیات خارجی، پکن،

- ۱۹۶۲ (چاپ اول)، چاپ دوم ۱۹۸۱ (از زبانهای روسی و انگلیسی).
- ۶- داستان رستم و سهراب از شاهنامه فردوسی، ترجمه پان چین لین، انتشارات ترجمه، شانگهای، ۱۹۶۴، (از زبان روسی).
- ۷- پیام آور صبحگاه (برگزیده اشعار ملک الشعراء بهار)، ترجمه شین پین شون، انتشارات کانون نویسندگان، شانگهای، ۱۹۶۵، (از زبان فارسی).
- ۸- جهانگشای جویی، ترجمه خه گاوجی، اداره انتشارات مغولستان داخلی، مغولستان، ۱۹۸۱، (از زبان انگلیسی).
- ۹- برگزیده غزلیات حافظ، ترجمه شین پین شون، انتشارات ادبیات خارجی، پکن، ۱۹۸۱، (از زبان فارسی).
- ۱۰- داستانهای آفندی (ملانصرالدین)، ترجمه یووان ون چی، انتشارات نور، پکن، ۱۹۸۲، (از زبان فارسی).
- ۱۱- گزیده اشعار رودکی سمرقندی، ترجمه جان هویی، اداره انتشارات ایالت شین جیان، ۱۹۸۲، (از زبان فارسی) چاپ دوم ۱۹۸۴.
- ۱۲- نه کوشک (گزیده افسانه‌های ایرانی)، ترجمه پان چین لین، انتشارات ادبیات خارجی، شانگهای، ۱۹۸۲، (از زبان انگلیسی).
- ۱۳- رباعیات خیام، ترجمه هان گائوسین، انتشارات ترجمه، شانگهای، ۱۹۸۲، (از زبان انگلیسی).
- ۱۴- باغ لاله، گردآوری و ترجمه پان چین لین، اداره انتشارات استان جیان سی، ۱۹۸۳، (از زبانهای روسی و انگلیسی).
- ۱۵- داستانهای دل انگیز ادبیات فارسی، تألیف خانم دکتر زهرا کیا (خانلری)، ترجمه جان هون نین، اداره انتشارات استان شان سی، ۱۹۸۳ (از زبان فارسی).
- ۱۶- لیلی و مجنون نظامی گنجه‌ای، ترجمه منظوم جان هون نین، انتشارات کانون نویسندگان و مترجمان، پکن، ۱۹۸۳، (از زبان فارسی).
- ۱۷- بخش مغول از جامع التواریخ رشیدالدین فضل‌الله، ترجمه «یودا جوین» و «جوچی چی» انتشارات شان وو، پکن، ۱۹۸۳، (از زبان انگلیسی).
- ۱۸- برگزیده داستانهای عامیانه ایرانی، ترجمه یووان ون چی، انتشارات هنر مردمی، پکن، ۱۹۸۴، (از زبان انگلیسی).
- ۱۹- برگزیده اشعار نظامی گنجه‌ای، ترجمه جان هویی، اداره انتشارات استان جیان سی، ۱۹۸۸ (از زبان فارسی).
- ۲۰- گزیده‌ای از غزلهای کهن فارسی، ترجمه جان هویی، اداره نشر ترجمه، شانگهای، ۱۹۸۸، (از زبان فارسی).
- ۲۱- ختای نامه، علی اکبر ختایی، ترجمه جان جی شان و همکاران، انتشارات سن لی یین، پکن، ۱۹۸۸، (از زبان فارسی و سایر ترجمه‌های ختای نامه).
- ۲۲- رباعیات خیام، ترجمه جان هویی، اداره انتشارات مردم، استان خونن، ۱۹۸۸، (از زبان

فارسی).

۲۳- لیلی و مجنون نظامی گنجه‌ای، ترجمه لوایون فو، اداره انتشارات ادبیات خارجی پکن ۱۹۸۹، (از زبان روسی).

۲۴- بوستان سعدی، ترجمه منظوم جان هون نین، انتشارات دانشگاه پکن، ۱۹۸۹، (از زبان فارسی).

۲۵- منتخبات داستانهای عامیانه فارسی، ترجمه ژانوی، اداره انتشارات استان جیان سی، (از زبان فارسی).

۲۶- رباعیات خیام، ترجمه خانم باثولی، انتشارات دانشگاه مردم، پکن، ۱۹۹۰ (از زبان انگلیسی).^۱

۲۷- فردوسی، سالار شاعران، تألیف پان چین لین، انتشارات چون چین استان سی چوان، ۱۹۹۰.

۲۸- قابوسنامه، کیکاووس بن اسکندر، ترجمه جان هویی، انتشارات شان وو، پکن، ۱۹۹۰، (از زبان فارسی).

۲۹- داستانهای برگزیده از شاهنامه فردوسی، ترجمه منظوم جان هون نین، انتشارات مرکز پژوهشهای فرهنگ ایران، دانشگاه پکن، ۱۹۹۱، (از زبان فارسی).^۱

۳۰- برگزیده رباعیات فارسی، ترجمه جان هویی، انتشارات مرکز پژوهشهای فرهنگ ایران، دانشگاه پکن، ۱۹۹۱، (از زبان فارسی).

۳۱- رباعیات خیام، ترجمه منظوم جان هون نین، انتشارات مرکز پژوهشهای فرهنگ ایران، دانشگاه پکن، ۱۹۹۱، (از زبان فارسی).

۳۲- مجموعه‌ای از آثار ادبیات کهن و معاصر فارسی، ترجمه و پژوهش گروهی از نویسندگان و ایران‌شناسان چین، شماره ویژه مجله ادبیات خارجی دانشگاه پکن، ۱۹۹۱.

۳۳- تاریخ ادبیات ایران، (از دوران باستان تا آغاز ادبیات نوین)، دو جلد، تألیف جان هون نین، انتشارات دانشکده ادبیات و زبانهای خاوری، دانشگاه پکن، ۱۹۹۲.

۳۴- اساطیر ایران باستان، ترجمه و تألیف یووان ون چی، انتشارات خواندنیهای نوجوانان، پکن، ۱۹۹۲، (از زبان فارسی).

همچنین، لازم است نوشته آید که فرهنگ بزرگ فارسی به چینی در سال ۱۹۸۱ با همکاری استادان بخش فارسی دانشگاه پکن و مؤسسه لغت‌نامه دهخدا چاپ و منتشر شده است. این کتاب در سال ۱۹۹۰ به چاپ دوم رسید و تاکنون به دریافت دو جایزه بهترین کتاب سال در چین نایل شده است و هم اکنون فرهنگ بزرگ چینی به فارسی، زیر نظر پروفیسور زین یان شن، استاد و رئیس بخش زبان و ادبیات فارسی دانشگاه پکن و با همکاری دانشگاه تهران و مؤسسه لغت‌نامه دهخدا در «شان وو» معتبرترین مؤسسه انتشاراتی چین، آماده چاپ شده است که انجام آن پیشرفتی است در کار ارتباط فرهنگی و زبانی هر دو کشور ایران و چین.

دیگر آن که بنیاد هنری «هوانگ جو» و موزه «یان هوان» پکن که این نیز معتبرترین مرکز فرهنگی و هنری چین است به تازگی با همکاری «مرکز پژوهشهای فرهنگ ایران» دانشگاه

پکن، برای معرفی هنر ایران، جزوه‌ای مصور و بسیار زیبا با نمونه‌هایی از آثار خوشنویسی و نقاشی ایران به نام نگاهی به هنر ایران به زبان چینی منتشر نموده است که از نظر نفاست چاپ هم درخور توجه است.

در پایان یادآوری می‌نمایم که آثاری که از زبان و ادبیات فارسی و فرهنگ سترگ ایرانی به زبان چینی ترجمه و برگردانده شده تنها کتابهای شناسانده شده در این نوشتار نیست، در این جا تنها آثار زبان و ادبیات معرفی شد و آثار فرهنگی ایران و به ویژه پژوهشهایی را که دانشمندان چینی از دیرباز درباره تاریخ و فرهنگ ایران انجام داده‌اند و به زبان چینی ترجمه یا تألیف شده است و نیز بسیاری از آثار پژوهشی پیرامون، تاریخ، تاریخ فرهنگ، تاریخ ادبیات، هنر، هنرهای نمایشی، تعزیه، موسیقی ایران، جغرافیای تاریخی، تاریخ زبان فارسی و تاریخ و مسایل سیاسی ایران که به زبان چینی نوشته شده در این نوشتار مورد بحث نبوده است. زیرا شناساندن آنها نیاز به جستاری جداگانه و ویژه دارد. همچنین کتابشناسی کتابهای دانشگاهی آموزش زبان فارسی در این جا نیامده است.

- ۱- وانگ جین جایی، دانشمند بزرگ مسلمان چین و یکی از اسلام‌شناسان برجسته این کشور بود که سالیانی است درگذشته است.
- ۲- شویی جیان فو، از اعضای فرهنگستان چین.
- ۳- پان چین لین، دانشمند برجسته چین و عضو فرهنگستان چین در شانگهای که به ویژه در «نثر چینی» بسیار چیره‌دست است.
- ۴- شین پین شون، عضو وزارت فرهنگ چین.
- ۵- یووان ون چی، عضو فرهنگستان علوم اجتماعی چین است و بیشتر پژوهشهای او در باره فرهنگ ایران باستان و «اوستا» می‌باشد.
- ۶- جان هوئی از فارسی‌دانان و اعضای برجسته اداره انتشارات دولتی چین است.
- ۷- باغ لاله، برگزیده‌هایی است از اشعار کلاسیک فارسی که در نشریات و مجلات چین گاه‌گه از زبانهای انگلیسی و روسی ترجمه و منتشر شده است و پان چین لین آنها را گردآوری و چاپ نموده است.
- ۸- کتاب رباعیات خیام خانم بائولی به گفته اهل فن، یکی از دلپذیرترین ترجمه‌های ادبیات خارجی است که تاکنون انجام پذیرفته و به همین دلیل، این کتاب در سال گذشته نامزد دریافت بهترین ترجمه سال شد. نقاشی و صفحه‌آرایی زیبایی کتاب را نیز خانم وانگ تیه انجام داده است.
- ۹- داستانهای برگزیده از شاهنامه فردوسی جزء مجموعه ویژه و بسیار معتبری که در چین با عنوان «شاهکارهای ادبی جهان» منتشر می‌شود، چاپ شده است.